Náučný chodník Mestom Sliač

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Zvolen
Geomorfologická jednotka:	Zvolenská kotlina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Sliač, pomník
Východisko:	Sliač, Sládkovičova ulica

Trasa:	Sliač: Sládkovičova ul. – ul. ČSA (kostol sv. Mikuláša) – ul. SNP – Železničná ul. (železničná stanica) – ul. B. Němcovej – Kúpeľná ul. – okolo kúpeľných domov k juhu – liečivé minerálne pramene – kaplnka sv. Hildegardy
Dĺžka, prevýšenie:	4,1 km, prevýšenie 90 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	12
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historické, prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: V druhej polovici je trasa súbežná so zelenou a žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2012

Aktuálny stav: Informačné panely (panely s mapami) sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Mestský úrad Sliač, Letecká 1, 962 31 Sliač-Hájniky, tel. 045 / 2021 711

Upozornenie: Na zastávkach náučného chodníka sa nenachádzajú žiadne informačné panely, ale len na troch miestach – pri kostole sv. Mikuláša, železničnej stanici a v kúpeľoch pri kúpeľnom dome Slovensko – stoja orientačné mapy mesta Sliač s lokalizáciou zastávok a ich opisom. Zastávky sú v teréne označené značkou náučného chodníka a ich poradovým číslom.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný ako lokalita geovednej či vlastivednej exkurzie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Sliač. Kúpeľné mesto na sever od Zvolena vo Zvolenskej kotline po oboch stranách rieky Hron medzi ústiami Lukavice a Sielnického potoka. Sídlo Sliač vzniklo v roku 1959 zlúčením obcí Hájniky (na pravom brehu Hrona), Rybáre a Sliač-kúpele, a to v roku 1969 získalo štatút mesta. V roku 1979 bola k mestu administratívne pripojená neďaleká, no územne nesúvisiaca obec Sampor. Prvá písomná zmienka o sliačskych minerálnych prameňoch pochádza z roku 1244. Stredoveké osady Rybáre a Hájniky patrili panstvu sídliacemu na starom Zvolenskom, dnes Pustom hrade a potom v novom Zvolenskom zámku. Obyvatelia sa živili hrnčiarstvom, kupčili s obilím, chovali hovädzí dobytok a ovce, pracovali v poľnohospodárstve a koncom 19. storočia aj v miestnej manufaktúre na výrobu kachieľ s odbytom po celom Rakúsko-Uhorsku. V chotári boli panské chmeľnice. V 16. storočí pri prameňoch vznikli miestne **kúpele**, ich významný rozvoj nastal v 19. a najmä 20. storočí (viac v hesle nižšie). Významné postavenie malo mesto počas Slovenského národného povstania, keď v kúpeľoch vybudovali povstaleckú vojenskú nemocnicu a na neďalekom **letisku Tri Duby** – na ktorom začala intenzívna vojenská letecká činnosť z dôvodu stupňujúceho sa bezpečnostného napätia v Európe v roku 1937 –

vznikla povstalecká základňa, kde denne, až do obsadenia nemeckou bojovou skupinou 26. októbra 1944, pristávali sovietske lietadlá s vojenským materiálom, vojakmi a potravinami na pomoc odboju. Súčasné letisko je sídlom 81. krídla Sliač – leteckého krídla Vzdušných síl Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Najvýznamnejšou stavebnou pamiatkou mesta je ranogotický rímskokatolícky kostol sv. Mikuláša zo začiatku 14. storočia v časti Hájniky, viackrát prestavaný a počas tureckého ohrozenia aj opevnený, so samostatne stojacou zvonicou z roku 1804 s jedným z najstarších a najväčších zvonov na Slovensku (5,1 t vážiaci zvon Mikuláš z roku 1512). Ďalšími historickými pamiatkami sú napr. ranorenesančný kaštieľ rodu Bezeghovcov zo začiatku 15. storočia (v Hájnikoch), Bezeghovská kúria z roku 1701 (v Rybároch) s tabuľou pripomínajúcou pôsobenie Andreja Sládkoviča v rokoch 1844 – 1847 ako vychovávateľa detí Bezeghovskej rodiny, klasicistická kaplnka sv. Hildegardy z roku 1855 na pamiatku pobytu bavorskej arcivojvodkyne Hildegardy a jej manžela Albrechta, historické kúpeľné domy, viacero pamätných tabúľ a pomníkov pripomínajúcich pobyt známych osobností. Raritou je oceľový **Pamätník odchodu sovietskych vojsk z Československa**, odhalený v roku 2016 v parčíku na sídlisku, ktoré obývali sovietski dôstojníci (Gorkého ul. × ul. J. Cikkera). Sliač a neďaleké vojenské letisko boli jednou z 227 lokalít v Československu, kde po invázii vojsk Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968 až do 21. júna 1991 pôsobila Sovietska armáda. Pamätník pripomína, že v tento deň práve zo Sliača odišiel na základe dohody s Moskvou po páde komunistického režimu v Československu v roku 1989 posledný transport so sovietskymi vojakmi a technikou z územia bývalej ČSFR. Juhozápadne nad mestskou časťou Sampor vo svahu vrchu Biela studňa (470 m n. m.) je od roku 2006 vo výstavbe benediktínsky kláštor Premenenia Pána.

Kúpele Sliač. Mestská časť Sliača v jeho východnej časti na prevažne západne orientovaných miernych svahoch okraja Zvolenskej pahorkatiny, geomorfologického podcelku Zvolenskej kotliny. Vyvinuli sa okolo termálnych prameňov, ktorých vývery pozdĺž zlomov v geologickom prostredí neogénnych tufov a aglomerátov Poľany sprevádza výskyt a tvorba holocénnych travertínov. Miestne liečivé minerálne vody sa prvýkrát písomne spomínajú v roku 1244. Rozvoj kúpeľov „Thermae Ribariensis“, vyhlásených za liečivé v roku 1726, ktoré Matej Bel (1733) nazýva ako Slacz či Sliacs, sa zrýchlil v 19. storočí a najmä v 20. rokoch 20. storočia. Vedeckú pozornosť prameňom venoval v roku 1867 Dionýz Štúr. Kúpele tvorí areál kúpeľných domov z 19. a 20. storočia s rozsiahlym parkom až lesoparkom. Významné sú historické budovy kúpeľných domov Bratislava (pôvodne Buda, z roku 1812), Detva (pôvodne Pešť), Slovensko (pôvodne Hungária, 1873). Dominantnou stavbou kúpeľov je 240 m dlhý komplex kúpeľného hotela **Palace** postavený v rokoch 1927 – 1937 v duchu funkcionalizmu pražským architektom Rudolfom Stockarom, ktorý navrhoval aj zariadenie interiéru a úžitkové predmety. Keďže dosiaľ neprešiel komplexnou rekonštrukciou, je možné v ňom nájsť veľa pôvodných historických prvkov od pôvodných okien až po nábytok. V roku 1998 bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. V súčasnosti v kúpeľoch vyviera päť termálnych prameňov prirodzenej izotermickej teploty 33,3 °C s vysokým obsahom oxidu uhličitého. Najdôležitejším a najvýdatnejším je **Kúpeľný prameň**, vyvierajúci priamo pod Kúpeľným domom, ostatné štyri – Štefánik (v minulosti Jozef), Bystrica (pôvodne Dorothea), Lenkey a Adam – sú menej výdatné a využívajú sa na bežné pitie. V druhej polovici 19. storočia vodu prameňa Jozef (dnes Štefánik) plnili do fliaš a ako liečivú predávali po celom Rakúsko-Uhorsku. V kúpeľoch sa liečia najmä ochorenia obehového a pohybového ústrojenstva, onkologické a ženské ochorenia. Ako jediné na Slovensku využívajú pre liečbu aj unikátny prírodný **žriedlový plyn**, ktorý sa odčerpáva priamo z Kúpeľného prameňa. K početným známym klientom kúpeľov patril napr. hudobný skladateľ a pedagóg, banskobystrický rodák Ján Cikker (1911 – 1989), ktorý z úcty a vďaky za vyliečenie kúpeľom a ich personálu venoval svoju operu Mister Scrooge (1959).

Drevený artikulárny kostol v Hronseku. Evanjelický a. v. kostol v Hronseku, obci medzi Zvolenom a Banskou Bystricou, celodrevená halová stavba bez veže, postavená podľa prísnych nariadení (artikuly) šopronského snemu (1681) na určenom – málo vhodnom – močaristom pozemku na nive Hrona mimo obce. Musel byť dokončený počas jedného roka – vybudovali ho z dubového a

smrekovcového dreva (bez použitia klincov) od jesene do jesene v rokoch 1725 – 1726. Kostol na pôdoryse kríža s piatimi vchodmi a 30 oknami je 8 m vysoký, 26 m dlhý a 11 m široký. S chórom na stĺpoch a amfiteatrálne usporiadanými lavicami má 1 100 miest na sedenie. Oltár je viditeľný z každého miesta. Plastiky anjelov nad ním nesú erby lokálnych šľachtických rodín podporujúcich evanjelickú cirkev. Vzácny barokový organ je dielom majstra Martina Podkonického z Banskej Bystrice z roku 1764. Súčasne s kostolom bola postavená aj samostatne stojaca drevená zvonica. Dve z viacerých líp v areáli sú rovnako staré ako kostol. Kostol so zvonicou boli v roku 2008 zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Pomník československým legionárom v Badíne. Medzi obcami Badín a Vlkanová pri štátnej ceste č. 69 stojí verná replika kamenného pomníka z roku 1935 venovaného vojakom padlým v bojoch o Slovensko proti maďarskej červenej armáde v roku 1919, vybudovaná z iniciatívy inštitúcií v obci Badín v roku 2020. Pripomína kľúčovú operáciu zastavenia postupu maďarských boľševických vojsk pod vedením generála Josefa Šnejdárka, ktorý sa – ako príslušník cudzineckej légie – podieľal spolu s M. R. Štefánikom na budovaní československých légií vo Francúzsku. Pôvodný monument akademického sochára Antonína Hrdličku (1882 – 1967) v tvare kríža s tabuľkami s názvami čs. plukov, práporov i menami bojovníkov, ktorí v lokalite Badína bojovali, bol v období vojnového slovenského štátu poškodený a následne komunistickým režimom úplne odstránený.

Zvolenská kotlina. Pomerne veľká medzihorská zníženina podkovovitého pôdorysu v strede Slovenska medzi Banskou Bystricou, Zvolenom, Hriňovou, Hrochoťou, Ľubietovou a Medzibrodom, obrúbená na západe Kremnickými vrchmi, na juhu Javorím a Ostrôžkami, na východe Poľanou, Veporskými vrchmi, Horehronským podolím (s dotykom s Nízkymi Tatrami) a na severe Starohorskými vrchmi. Leží v nadmorských výškach 270 (Hron pod Zvolenom) – 851 m (Čierny diel východne od Poník). Jej formovanie silno ovplyvnili zlomy, tektonické pohyby a zložitá geologická stavba. V západnej časti, na silno tektonicky poklesávajúcej rozsiahlej kryhe zemskej kôry s mocnými akumuláciami neogénnych sedimentov je na širokej nive Hrona vplyvom jeho laterálnej erózie rovinný reliéf. Najmä pozdĺž Hrona je zachovaná sústava riečnych terás. Smerom k východu riečna rovina prechádza do pahorkatiny až vrchoviny s pomerne hustou sieťou dolín, ktoré vytvárajú nepravidelne usporiadané chrbty na mezozoických vápencoch (Ponický kras), neogénnych vulkanických horninách a rozsiahlych pleistocénnych náplavových kužeľoch (najmä Hučavy). V juhovýchodnej časti ostrov výrazných andezitových tvrdošov – Rohy – navzájom oddeľuje dielčie kotlinky pozdĺž Slatinky – Slatinskú a Detviansku. Severnou a južnou časťou kotliny preteká Hron, ďalšími tokmi sú napr. Bystrica, Slatina, Hučava, Zolná, Hutný potok. Na tektonické zlomy sa viažu vývery termálnych prameňov (Sliač, Kováčová) a minerálnych prameňov. Kotlina je zväčša odlesnená, členitejšie územie pokrývajú listnaté lesy so zastúpením najmä buka, hrabu, dubu a javora.

Názvy zastávok náučného chodníka

1. Náučný chodník mestom Sliač (*tri zhodné panely s orientačnou mapou mesta s trasou chodníka na troch miestach trasy; viac v upozornení vyššie*)
2. Ranorenesančný kaštieľ rodu Bezeghovcov
3. Pamätník obetiam I. a II. svetovej vojny
4. Kostol sv. Mikuláša so zvonicou
5. Evanjelická zvonica
6. Hájnický most
7. Bezeghovská kúria v Rybároch
8. Kúpeľný dom Palace
9. Kúpeľný dom Slovensko
10. Kúpeľný dom Bratislava

11. Kúpeľný dom Detva
12. Liečivé minerálne pramene
13. Kaplnka sv. Hildegardy

NÁUČNÝ CHODNÍK MESTOM SLIAČ
Sliač

